

سلام افلا

بسمه تعالی

تأییدیه اعضای هیئت داوران حاضر در جلسه دفاع از رساله دکتری

اعضاء هیئت داوران نسخه نهایی رساله خانم حنان محمد موسی طاحون
تحت عنوان « بررسی تطبیقی نقش زن در چهار رمان معاصر ایران و مصر (شوهر آهو خانم،
سووشون، الثلاثیه (جلد اول: بین القصرین)، و الباب المفتوح) » را از نظر فرم و محتوی
بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه دکتری پیشنهاد می‌کنند.

امضاء	رتبه علمی	نام و نام خانوادگی	اعضاء هیئت داوران
	دانشیار	دکتر ناصر نیکوبخت	۱- استاد راهنما
	دانشیار	دکتر غلامحسین غلامحسین زاده	۲- استاد مشاور
	استادیار	دکتر کبری روشنفکر	۳- استاد مشاور
	دانشیار	دکتر سعید بزرگ بیگدلی	۴- استاد ناظر
	دانشیار	دکتر حسینعلی قبادی	۵- استاد ناظر
	استاد	پروفسور ابوالقاسم رادفر	۶- استاد ناظر
	دانشیار	دکتر مهدی نیک منش	۷- استاد ناظر
	دانشیار	دکتر غلامحسین غلامحسین زاده	۸- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی:

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می‌باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجوی مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می‌باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب و یا نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده‌ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده‌ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آیین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته‌ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب حنان محمد موسی طاحون دانشجوی رشته زبان و ادبیات فارسی ورودی سال تحصیلی ۱۳۸۶ مقطع دکتری دانشکده علوم انسانی متعهد می‌شوم کلیه نکات مندرج در آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته‌های علمی مستخرج از پایان‌نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آیین‌نامه فوق‌الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می‌دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هرگونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله براساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هرگونه اعتراض را از خود سلب نمودم.»

امضا

۹۱/۴/۲۹

تاریخ

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به دفتر «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل رساله دکتری نگارنده در رشته زبان و ادبیات فارسی است که در سال ۱۳۹۱ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی آقای دکتر ناصر نیکوبخت و مشاوره آقای دکتر غلامحسین غلامحسین زاده و خانم دکتر کبری روشنفکر از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تادیقه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب **حنان محمد موسی طاحون** دانشجوی رشته زبان و ادبیات فارسی مقطع دکتری تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: **حنان طاحون**

تاریخ و امضاء: **۹۱/۴/۲۹**

رساله دوره دکتری رشته زبان و ادبیات فارسی

بررسی تطبیقی نقش زن در چهار رمان معاصر ایران و مصر
(شهر آهو خانم، سووشون، الثلاثیه (جلد اول: بین القصرین)، و
الباب المفتوح)

حنان محمد موسی طاحون

استاد راهنما:

دکتر ناصر نیکوبخت

استادان مشاور:

دکتر غلامحسین غلامحسین زاده

دکتر کبری روشنفکر

شهریور ۱۳۹۱

تقديم به:

بزرگ قهرمانان

انقلاب ۲۵ ژانويه

۲۰۱۱ مصر

تقدیر و تشکر:

سپاس خدای را که امید به داشتن فرداهایی روشن تر را در انسان به ودیعت گذاشته است. پس از سپاس پروردگار، مراتب تشکر خود را از نور چشمانم مادر، پدر، دو خواهر عزیزم امانی و ساره و برادر مهربانم عمرو که در تمام مراحل زندگی پشتوانه‌ام بوده و حضورشان مایه دلگرمیم بوده است، اظهار می‌دارم.

از استاد عالیقدر و بزرگواریم، جناب آقای دکتر ناصر نیکوبخت، که راهنمایی این رساله را عهده‌دار بودند، به پاس زحمات فراوان و بی دریغشان بی نهایت سپاسگزارم که با رهنمودهای عالمانه در نهایت تواضع، بردباری و دلسوزی فراوان مرا را در تمام مراحل نگارش این اثر، تشویق و حمایت نموده اند. یقین دارم بدون بهره‌مندی از دانش و رهنمودهای ایشان، نگارش اثر حاضر امکان‌پذیر نمی بود. تشکر شایسته و بایسته از ایشان در توان من نیست و تنها می‌توانم از خداوند متعال عمیق و خالصانه برای ایشان سلامتی، شادکامی، توفیق و رستگاری روزافزون طلب نمایم. اللهم وفقه الی ما تحب و ترضی و سدد خطاه و اجعل أعماله الصالحه فی میزان حسناته.

همچنین مراتب تشکر و سپاس صمیمانه خود را از استاد گرانقدرم، جناب آقای دکتر غلامحسین غلامحسین زاده که مشاوره این پایان نامه و مدیریت گروه را عهده‌دار بودند، اعلام می‌دارم. ایشان همواره با بزرگ‌منشی خاص خود، سعه صدر و دلسوزی مرا مرهون الطاف بی‌نهایت خود نموده‌اند و از هیچ‌گونه حمایت، راهگشایی و راهنمایی در حق من کوتاهی نکرده‌اند. لطف و بزرگواری ایشان را شایسته سپاس و امتنان فراوان می‌دانم و از ایزد یکتا تندرستی و کامیابی روزافزون ایشان خواستارم. اللهم اجعل له نورا من نورک فأنت نور السماوات و الأرض.

از استاد ارجمندم سرکار خانم دکتر کبری روشنفکر که از آغاز آشنایی همواره یار و مدد رسان من بوده‌اند و با مهر، محبت و دلسوزی کم‌نظیری مرا در پیشبرد اهداف آموزشی و نگارش رساله صمیمانه کمک کردند، بی نهایت سپاسگزارم. ایشان علاوه بر اینکه همیشه سوالات علمی مرا با بزرگواری پاسخ می‌دادند و تاریکی‌های زیادی را بر من روشن می‌ساختند، پشتوانه معنوی مهمی برای من محسوب می‌شوند. از خداوند بزرگ برایشان آرزوی توفیق، شادی و سلامت روزافزون دارم. اللهم ألبسها العافیه حتی تهنأ بالمعیشه.

از جناب آقای دکتر سعید بزرگ بیگدلی که شاگردی محفل درس ایشان از افتخارات دوران زندگی من بوده است و در طول مدت تحصیل، با شکیبایی پاسخ‌گوی مشکلاتم بوده‌اند، بی‌نهایت سپاسگزارم. روح بلند، صداقت، سخاوت، سعه صدر و بزرگ‌منشی خاص ایشان هم از نظر علمی و هم از نظر معنوی بر من بسیار تأثیرگذار بوده است. از ایشان صمیمانه سپاسگزارم و برایشان سلامت و سعادت روزافزون از درگاه احدیت مسئلت می‌نمایم.

از جناب آقای دکتر حسینعلی قبادی، استاد بزرگواری که صبر، دلسوزی و رقت قلب ایشان همواره و در تمام مدت تحصیل مایه دلگرمی و پشتوانه‌ای بالارزش برای من بوده است، بی نهایت سپاسگزارم. ایشان همواره مرا از راهنمایی‌های ارزنده خود بهره‌مند ساخته و دشواری‌های بسیاری را بر من هموار نموده‌اند. از ایشان صمیمانه سپاسگزارم و از خداوند متعال برایشان عزت و سلامت طلب دارم.

تشکر و سپاسگزاری خالصانه و متواضعانه خود را از زحمات بی‌دریغ پروفیسور جناب آقای دکتر ابوالقاسم رادفر که با رهنمودهای ارزنده و بجایشان موجبات تسریع امور تحقیق را فراهم آوردند، و همچنین از اینکه زحمت داوری رساله را تقبل کردند، تشکر و قدردانی می‌کنم.

از جناب آقای دکتر مهدی نیک‌منش که زحمت داوری رساله مرا پذیرفتند و رنج خواندن آن را بر خود هموار نمودند بی نهایت سپاسگزارم.

همچنین بر خود واجب می‌دانم از استاد ارجمندم، جناب آقای دکتر محمد دانشگر که دلسوزانه مرا به ادامه تحصیل در دوره دکتری تشویق نمودند، صمیمانه تشکر کنم. تردیدی ندارم که اگر به خاطر رهنمودهای ارزشمند ایشان نبود، اکنون در این جایگاه نبودم.

از استاد ارجمندم جناب آقای دکتر قدرت ا... طاهری که شیوه صحیح تحلیل رمان را به من آموختند و بدین وسیله نقش مهمی در پژوهش حاضر ایفا نمودند صمیمانه سپاسگزارم. از خداوند متعال برای ایشان سلامت، توفیق و شادی روز افزون طلب دارم.

از جناب آقای دکتر ابراهیم خدایار بسیار سپاسگزارم که بر دانشجویان غیر ایرانی منت نهادند و دروس مهمی بویژه درس عروض و قافیه را که یکی از دشوارترین دروس در رشته ادبیات فارسی به شمار می‌آید، با مهارت هرچه تمام‌تر تدریس فرمودند.

از عنایات و توجهات بی‌شائبه جناب آقای دکتر حسن ذوالفقاری که شاگردنوازی کردند، بسیار سپاسگزارم و از درگاه الهی توفیق روزافزون برایشان آرزومندم.

از جناب آقای دکتر حسین هاجری که منت‌دار ایشان هستم، نهایت تشکر و قدردانی را دارم. استادان بزرگوار مصری‌ام که مرا به خواندن ادبیات شیرین فارسی علاقمند کرده‌اند، جناب آقای دکتر ابراهیم الدسوقی شتا، علاء الدین منصور، سرکار خانم دکتر مریم زهیری (رحمهم ا...)، همچنین استادان ارجمندم السباعی محمد السباعی، ایمان عرفه، عبد الوهاب علوب، هویدا عزت، أحمد الشاذلی، و محمود علاوی لکم منی جزیل الشکر و التقدير و العرفان.

از دوستان عزیزم خانم‌ها مهدیس معارفی، مریم محمودی، لیلا طاهری آزاد، دکتر حیات عامری، فریضا اخمتوا، عایشه سوسار، زینب خفاجی، راگساکول سونو، خدیجه ملا، زهرا رجبی، زهرا لرستانی، سعیده اسکندری، زهرا زاهدی، مژگان خادمی و آیدا خالدیرعلیوا و آقایان امیر فرهنگ‌نیا، مرتضی رضایی آدریانی، أحمد شاه أحمد زی و رامن گاژه که پشتوانه‌های معنوی بزرگی برای من بوده‌اند و همواره در کنار و یاورم بوده‌اند، صمیمانه سپاسگزارم و برایشان آرزوی سلامت، شادکامی و پیروزی روزافزون دارم.

از خانم‌ها زهرا امیری (کارشناس گروه)، مهناز بهرامی (مجله مدرس)، فاطمه یزدان‌پناه، مریم رفیعی، مریم محقق و آقایان علی‌اکبر حسینی زاده (بخش آموزشی)، بهروز زمانی، سید حسن حسنی، محمدعلی عباسی کلهر، سید حسن قاسمی اونجی (بخش پژوهشی) که در مدت تحصیلی کریمانه مساعدت فرمودند، سپاسگزار محبت‌هایشان هستم.

چکیده:

ادبیات آینه تمام نمای فرهنگ و تمدن و بیانگر شیوه تفکر و زندگی هر ملتی است. ایران و مصر دو تمدن بزرگ و کهن جهان هستند و در طول تاریخ روابط فرهنگی، سیاسی و اجتماعی داشته‌اند. دین اسلام عنصر مشترکی است که به پیوند این دو کشور عمق بیشتری بخشیده است. برای تبیین عناصر مشترک فرهنگی و اندیشگانی بویژه در حوزه ادبیات، می‌توان به مقایسه تطبیقی ادبی مشترک دو کشور پرداخت.

از آنجا که رمان نویسی در هر دو کشور جریان نوپا تلقی می‌شود و نویسندگان معاصر هر دو کشور تحت تأثیر تحولات سیاسی، اجتماعی و آشنایی با فرهنگ غرب بدان گرایش پیدا کرده‌اند، می‌تواند در این زمینه موضوعی درخور پژوهش باشد.

در این رساله کوشیده شده نقش زن در دو رمان ایرانی (شوهر آهو خانم علی محمد افغانی و سووشون سیمین دانشور) و دو رمان مصری (بین القصرین نجیب محفوظ و الباب المفتوح لطیفه الزیات) بررسی و تحلیل شود و علاوه بر بررسی شگردهای هنری رمان‌ها، به شیوه شخصیت پردازی و نوع اندیشه پدیدآورندگان آن‌ها درخصوص جایگاه زن پرداخته شود.

روش تحقیق این رساله توصیفی-تحلیلی، با رویکرد مقایسه‌ای است و نتیجه تحقیق حاکی از آن است که شخصیت‌های اصلی رمان‌های مذکور زنانی‌اند که در جامعه‌ای مردسالار تحت ستم هستند؛ این جوامع با نگاهی تحقیرآمیز به آزادی، آرزوها، علایق و امیال آنان می‌نگرند و حق و حقوق آنان را پایمال می‌کنند. از آنجا که نویسندگان ایرانی و مصری به موازات پیشرفت و پسرفت میهن ایمان دارند و رعایت حقوق زنان، با به تصویر کشیدن ستمی که بر آنان از سوی مردان و جامعه روا می‌شود، و با طراحی زن آرمانی‌شان با مشخصات ویژه‌ای که برای او قائل می‌شوند، ارزش‌های نامتعارف این جامعه را زیر سؤال برده و جامعه را به تجدید نظر درباره زنان فرا می‌خوانند. مشخصاتی مانند شجاعت، بی‌پروایی، ایستادگی در برابر ظلم و زورگویی جامعه، میهن‌پرستی، استقلال، وفاداری، مهربانی، برخورداری از آگاهی سیاسی و اجتماعی و قدرت تصمیم‌گیری و غیره.

قهرمانان اصلی رمان‌ها دارای صفات مثبت و منفی‌اند و نویسندگان کوشیده‌اند بر واقعی بودنشان تأکید کنند. آنان شخصیت پویایی دارند ولی با توجه به تفاوت مشخصات درونی هر کدام، پویایی‌شان نیز متفاوت است.

واژگان کلیدی: زن، رمان، علی محمد افغانی، سیمین دانشور، نجیب محفوظ، لطیفه الزیات، شوهر آهو

خانم، سووشون، بین‌القصرین، الباب المفتوح

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱.....	فصل اول: مقدمه و کلیات طرح تحقیق.....
۲.....	۱-۱- مقدمه.....
۴.....	۱-۱-۱- بیان مسأله تحقیق.....
۵.....	۱-۱-۲- سؤال‌های اصلی تحقیق.....
۶.....	۱-۱-۳- فرضیه‌های تحقیق.....
۷.....	۱-۱-۴- سابقه تحقیق.....
۸.....	۱-۱-۵- ضرورت انجام تحقیق.....
۸.....	۱-۱-۶- اهداف.....
۸.....	۱-۱-۷- روش انجام تحقیق.....
۹.....	فصل دوم: کلیات، مفاهیم و تعاریف.....
۱۰.....	۱-۲- ادبیات تطبیقی.....
۱۱.....	۱-۱-۲- مکتب‌های ادبیات تطبیقی.....
۱۳.....	۲-۲- تاریخچه روابط ایران و مصر.....
۱۴.....	۲-۳- اوضاع ادبی، اجتماعی و سیاسی در ایران و مصر.....
۱۴.....	۲-۳-۱- اوضاع ادبی، اجتماعی و سیاسی در ایران از مشروطه تا دهه چهل.....
۲۲.....	۲-۳-۲- اوضاع ادبی، اجتماعی و سیاسی در مصر از انقلاب ۱۹۱۹ تا دهه پنجاه میلادی.....
۳۱.....	فصل سوم: بررسی نقش زن در رمان شوهر آهو خانم.....
۳۲.....	۱-۳- معرفی نویسنده.....
۳۲.....	۳-۱-۱- زندگی‌نامه، آثار و فعالیت‌های فرهنگی نویسنده.....
۳۳.....	۳-۱-۲- سبک نویسنده و شیوه نگارش او در رمان.....

۳۴ ۲-۳- معرفی رمان
۳۵ ۱-۲-۳- خلاصه رمان
۳۷ ۲-۲-۳- موضوع رمان
۳۸ ۳-۲-۳- درونمایه رمان
۳۸ ۴-۲-۳- جایگاه رمان در بین انواع مکاتب ادبی
۳۸ ۳-۳- شخصیت زن در رمان
۳۹ ۱-۳-۳- طبقه‌بندی شخصیت‌های زن در رمان:
۴۰ ۲-۳-۳- معرفی شخصیت‌های زن در رمان
۵۱ ۴-۳- شخصیت‌پردازی
۵۲ ۱-۴-۳- شیوه مستقیم
۵۳ ۲-۴-۳- شیوه غیر مستقیم
۶۱ ۵-۳- زن آرمانی
۶۱ ۶-۳- سیمای کلی زن در رمان در چهارچوب دیدگاه‌های مردسالارانه
۶۴ ۷-۳- جمع‌بندی

فصل چهارم: بررسی نقش زن در رمان بین‌القصرین ۶۵

۶۶ ۱-۴- معرفی نویسنده
۶۶ ۱-۱-۴- زندگی‌نامه، آثار و فعالیت‌های فرهنگی نویسنده
۶۹ ۲-۱-۴- سبک نویسنده و شیوه نگارش او در رمان
۷۰ ۲-۴- معرفی رمان
۷۱ ۱-۲-۴- خلاصه رمان
۷۲ ۲-۲-۴- موضوع رمان
۷۳ ۳-۲-۴- درونمایه رمان
۷۴ ۴-۲-۴- جایگاه رمان در بین انواع مکاتب ادبی

۷۴ ۳-۴- شخصیت زن در رمان
۷۵ ۱-۳-۴ طبقه‌بندی شخصیت‌های زن در رمان
۷۶ ۲-۳-۴ معرفی شخصیت‌های زن در رمان
۸۹ ۴-۴ شخصیت‌پردازی
۸۹ ۱-۴-۴ شیوه مستقیم
۹۰ ۲-۴-۴ شیوه غیر مستقیم:
۹۸ ۵-۴ زن آرمانی
۹۹ ۶-۴ سیمای کلی زن در رمان در چهارچوب دیدگاه‌های مردسالارانه
۱۰۱ ۷-۴ جمع‌بندی

فصل پنجم: بررسی نقش زن در رمان سووشون ۱۰۲

۱۰۳ ۱-۵ معرفی نویسنده
۱۰۳ ۱-۱-۵ زندگی‌نامه، آثار و فعالیت‌های فرهنگی نویسنده
۱۰۵ ۲-۱-۵ سبک نویسنده و شیوه نگارش او در رمان
۱۰۶ ۲-۵ معرفی رمان
۱۰۷ ۱-۲-۵ خلاصه رمان
۱۰۸ ۲-۲-۵ موضوع رمان
۱۰۸ ۳-۲-۵ درونمایه رمان
۱۰۸ ۴-۲-۵ جایگاه رمان در بین انواع مکاتب ادبی
۱۰۹ ۳-۵ شخصیت زن در رمان
۱۱۰ ۱-۳-۵ طبقه‌بندی شخصیت‌های زن در رمان
۱۲۴ ۴-۵ شخصیت‌پردازی
۱۲۴ ۱-۴-۵ شیوه مستقیم
۱۲۴ ۲-۴-۵ شیوه غیر مستقیم

۵-۵- زن آرمانی ۱۳۱

۵-۶- سیمای کلی زن در رمان در چهارچوب دیدگاه‌های مردسالارانه ۱۳۱

۵-۷- جمع‌بندی ۱۳۳

فصل ششم: بررسی نقش زن در رمان الباب‌المفتوح ۱۳۴

۶-۱- معرفی نویسنده ۱۳۵

۶-۱-۱- زندگی‌نامه، آثار و فعالیت‌های فرهنگی نویسنده ۱۳۵

۶-۱-۲- سبک نویسنده و شیوه نگارش او در رمان ۱۳۷

۶-۲- معرفی رمان ۱۳۸

۶-۲-۱- خلاصه رمان ۱۴۰

۶-۲-۲- موضوع رمان ۱۴۱

۶-۲-۳- درونمایه رمان ۱۴۱

۶-۲-۴- جایگاه رمان در بین انواع مکاتب ادبی ۱۴۱

۶-۳- شخصیت زن در رمان ۱۴۲

۶-۳-۱- طبقه‌بندی شخصیت‌های زن در رمان ۱۴۳

۶-۳-۲- معرفی شخصیت‌های زن در رمان ۱۴۴

۶-۴- شخصیت‌پردازی ۱۵۸

۶-۴-۱- شیوه مستقیم ۱۵۸

۶-۴-۲- شیوه غیر مستقیم ۱۵۹

۶-۵- زن آرمانی ۱۶۶

۶-۶- سیمای کلی زن در رمان در چهارچوب دیدگاه‌های مردسالارانه ۱۶۷

۶-۷- جمع‌بندی ۱۶۹

فصل هفتم: نتیجه‌گیری و پیشنهادها..... ۱۷۰

۱-۷- نتیجه‌گیری ۱۷۱

۲-۷- پیشنهادها..... ۱۸۵

فهرست منابع و مآخذ..... ۱۸۶

الف) منابع فارسی..... ۱۸۶

ب) منابع عربی..... ۱۹۱

ج) منابع اینترنتی..... ۱۹۶

چکیده انگلیسی..... ۱۹۷

فهرست جداول

صفحه

عنوان

۳۹	جدول (۱-۳) شخصیت‌های اصلی و فرعی زن رمان شوهر آهو خانم.....
۴۰	جدول (۲-۳) طبقه اجتماعی شخصیت‌های زن رمان شوهر آهو خانم.....
۶۴	جدول (۳-۳) جمع‌بندی فصل سوم.....
۷۵	جدول (۱-۴) شخصیت‌های اصلی و فرعی زن رمان بین القصرین.....
۷۵	جدول (۲-۴) طبقه اجتماعی شخصیت‌های زن رمان بین القصرین.....
۱۰۱	جدول (۳-۴) جمع‌بندی فصل چهارم.....
۱۱۰	جدول (۱-۵) شخصیت‌های اصلی و فرعی زن رمان سووشون.....
۱۱۱	جدول (۲-۵) طبقه اجتماعی شخصیت‌های زن رمان سووشون.....
۱۱۱	جدول (۳-۵) تحصیلات شخصیت‌های زن رمان سووشون.....
۱۳۳	جدول (۴-۵) جمع‌بندی فصل پنجم.....
۱۴۳	جدول (۱-۶) شخصیت‌های اصلی و فرعی رمان الباب المفتوح.....
۱۴۴	جدول (۲-۶) طبقه اجتماعی شخصیت‌های زن رمان الباب المفتوح.....
۱۴۴	جدول (۳-۶) تحصیلات شخصیت‌های زن رمان الباب المفتوح.....
۱۶۹	جدول (۴-۶) جمع‌بندی فصل ششم.....

فهرست نمودارها

صفحه

عنوان

نمودار (۱-۳) پیرنگ رمان شوهر آهو خانم..... ۵۷

نمودار (۱-۴) پیرنگ رمان بین القصرین..... ۹۵

نمودار (۱-۵) پیرنگ رمان سووشون..... ۱۲۸

نمودار (۱-۶) پیرنگ رمان الباب المفتوح..... ۱۶۲

فصل اول

مقدمه و

کلیات طرح تحقیق

۱-۱- مقدمه

شخصیت زن موجودی بسیار حساس و عاطفی است و می‌تواند تمام نکات منفی و مثبت جامعه‌ای را که در آن زندگی می‌کند با صداقت هر چه تمام‌تر و بدون هیچ گونه تحریف منعکس کند. هویت زن در هر جامعه‌ای، گویای ارزش‌های اخلاقی و فکری آن جامعه است. جامعه پیشرفته، جامعه‌ای است که فرصتی برای زن فراهم می‌کند تا اینکه در ساخت آن سهیم باشد.

در جامعه ایران و مصر از دیرباز جامعه، زن وظیفه دارد برای یاری رساندن به مرد در مسیر رو به کمال، روح، روان، و جسم خود را به کار بگیرد. زن آرمانی از نظر جامعه مردسالار، زنی است که در حد شیء تنزل پیدا می‌کند؛ او به خودی خود شخصیت ندارد، با عشق و شوق، وجودش را در وجود مرد فانی می‌کند، ذات او به ذات مرد مرتبط است، تفکرش همان تفکر مرد است، احساساتش همان احساسات اوست و عمل او با عمل مرد یکی می‌شود. (الزیات، بی تا، ۴۰)

هویت زن «زیر مجموعه و وابسته به هویت مرد خانواده» است (همان: ۱۸) چه قبل از ازدواج چه پس از آن. زن در همچنین جامعه‌ای هویت و شخصیت مستقلی ندارد و برای همین نمی‌تواند تصمیم بگیرد و در جایگاه دوم قرار دارد؛ زن در برابر سایه مرد که بر وجود وی سنگینی می‌کند «کم‌رنگ و محو و بی‌روح» می‌شود. (همان: ۱۹)

بزرگی گفته‌است: اگر می‌خواهید به میزان تکامل یک جامعه پی‌ببرید، نگاهی به روابط زن و مرد آن جامعه بیفکنید». (اربابی، ۱۳۷۸: ۱۹۸) و بر همین اساس، زن تنها موجودی است که نویسنده می‌تواند با ترسیم شخصیت او، تاریخ جامعه، نواقص، و تناقضات آن را به خوبی بیان کند.

زندگی در جوامع ما بسیار پیچیده است و جوانب اخلاقی، فکری، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی در یکدیگر تأثیر دارد و با زندگی انسان امروز که شامل جنبه‌های مختلف اعم از عاطفه، فکر و احساسات

است، ربط دارد. رمان تنها ژانری است که می‌تواند تمامی این موارد را در خود بگنجانند و با توصیف آن‌ها، راه حلی برای آن پیدا کند. همچنین رمان می‌تواند تمام جنبه‌های ذات بشری را به تصویر بکشد. (الهوری، ۱۹۹۳: ۳۱)

ناصر ایرانی رمان را اینگونه تعریف می‌کند: «رمان در معنای عام ناظر به تمام شکل‌های داستان منثور بلند است که عمدتاً بر تخیل و افسانه متکی است. قصد آن بیشتر لذت بخشیدن به خواننده و گاه آموزش دادن به اوست. رمان در معنای خاص به شکلی از همان داستان منثور بلند گفته می‌شود که تقریباً در اوایل قرن هجدهم در اروپا پدید آمد و شخصیت‌ها و رویدادهایی را تصویر می‌کند که اگرچه بر ساخته تخیل اند، چنان واقعی می‌نماید که گویی در زندگی واقعی با آنان آشنا بوده ایم و سر و کار داشته ایم». (ایرانی، ۱۳۸۵: ۴۷)

رمان با به تصویر کشیدن شخصیت - زن و مرد- واقعیت جامعه را نشان می‌دهد. از آنجا که زن بیشتر تحت تأثیر تغییرات جامعه قرار می‌گیرد، سیمای زن در رمان، واقعیت جامعه را واضح‌تر و شفاف‌تر از سیمای مرد نشان می‌دهد.

ویلیام هزلیت -منتقد انگلیسی- رمان را اینگونه تعریف می‌کند: «رمان، داستانی است که بر اساس تقلیدی نزدیک به واقعیت، از آدمی و عادات و حالات بشری نوشته شده باشد و به نحوی از انحاء شالوده جامعه را در خود تصویر و منعکس کند» (میرصادقی، ادبیات داستانی (قصه، رمانس، داستان کوتاه، رمان)، ۱۳۸۲: ۴۰۵)

ملازمه‌ای بین رمان و حقیقت وجود دارد؛ حقیقت حال آدمی‌زاد را در رمان می‌توان دنبال کرد؛ زیرا تنها در این نوع ادبی «می‌توان سرگذشت فرد را در پیچ و خم پیوندهای همگانی جای داد و آن را در دستگاه سازمند اجتماع باز نمود و همراه با ساخت و ساز در هم تنیده عوامل فراوان آن، اثر دو سویه و بسیارگونه فرد و اجتماع را در یکدیگر بیان کرد». (فرهنگنامه ادبی فارسی، ۱۳۷۶، ۶۱۴) از این رو که زندگی فرد در آمیخته با گردش چرخ جامعه شکل می‌گیرد و در نتیجه داستان اجتماع (رمان) واقعیت سرنوشت فرد را نشان می‌دهد.

رمان‌های مورد بررسی از مکتب ادبی رئالیسم تبعیت می‌کنند. در فرهنگنامه ادبی فارسی، رئالیسم اینگونه تعریف شد «تصویر دقیق و بیان همه جهات و اوصاف طبیعت یا زندگی معاصر بدون آب و تاب یا شاخ و برگ دادن بدان و در حقیقت، مشاهده واقعیت بیرونی، بدون دخالت دادن ذهنیت نویسنده

(بدون کمال بخشی و عرضه جنبه شاعرانه و ذهنی به آن) و خلاصه، به معنی وفاداری به واقعیت است.» (فرهنگنامه ادبی فارسی، ۱۳۷۶: ۶۱۱)

شایان ذکر است که منظور نگارنده از بررسی نقش زن در رمان‌های شوهر آهو خانم، بین‌القصرین، سووشون و الباب المفتوح، تنها شخصیت اصلی است، بر همین اساس، از پرداختن به دیگر شخصیت‌های زن در این رمان‌ها صرف نظر شده است.

همچنین در کلیه فصل‌های رساله، هر گاه نویسنده، یک شاهد مثال از رمان‌های مورد بررسی می‌آورد، مشخصات رمان را ذکر نکرده و تنها به ذکر صفحه بسنده کرده است.

۱-۱-۱- بیان مسأله تحقیق

ایران و مصر دو کشور مهم و قدرتمند با ظرفیت فراوان در دو منطقه حساس و راهبردی جهان در آفریقا، و آسیا در منطقه خاورمیانه قرار گرفته‌اند. کشور مصر با ایران، شباهت فراوانی به لحاظ تاریخی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی دارد و علتش هم به گذشته‌ی تاریخی و سامانه‌ی فکری این دو کشور تاریخی برمی‌گردد. فارغ از مسائل سیاسی، مردم ایران و مصر همواره به برقراری ارتباط و همکاری همه جانبه تمایل داشته‌اند؛ سفر بعضی دانشمندان برجسته، شخصیت‌های روحانی، علمی، سیاسی، ادبی و فرهنگی به هر دو کشور، امضای توافقنامه همکاری علمی بعضی دانشگاه‌های مصر و ایران، نمایش فیلم‌های ایرانی در مصر، مسابقه‌های دوستانه ورزشی و ... جزو فعالیت‌های فرهنگی مشترک به شمار می‌رود که بر روابطی تأکید می‌کند که میان دو کشور به عمق تاریخ می‌رسد و شکل‌گیری آن به نخستین سده‌های پیدایش تمدن بر روی این کره خاکی باز می‌گردد. از این رو بررسی و مقایسه آثار ادبی این دو کشور بزرگ اهمیت ویژه‌ای دارد.

به دلیل آسیب‌های روحی و درونی که بعد از جنگ جهانی اول به جامعه انسانی رسید، ادیبان در نوشته‌هایشان به شکل جدی‌گرایش به طرح مسائل انسانی پیدا کردند و بعد از جنگ جهانی دوم این مسأله تشدید شد. جنگ جهانی دوم، جنبش فرهنگی، علمی و انسانی به همراه داشت.

جای بسی خرسندی است که در سال‌های اخیر با ظهور جریان‌های انسان‌گرایانه در ادبیات داستانی، جریان‌های فکری با رویکرد دفاع از حقوق زنان به وجود آمده است. هدف رمان نویس - وقتی از زن سخن می‌گویند - این است که حقیقت واقعی شخصیت زن و واکنش‌های مثبت و منفی